

Окрім перерахованих рекомендованих способів і методів вивчення іноземної мови, описаного алгоритму вправ на розвиток іншомовної комунікативної компетентності, кожен викладач самостійно може вирішити залежно від рівня знань своїх студентів, які додаткові види діяльності та методики застосувати в навчальному процесі. Та все ж таки, ми наголошуємо на тому, що в погоні за модними сучасними методиками викладач не повинен забувати про основу основ у вивченні іноземних мов – про розвинене лінгвістичне мислення, наявність якого забезпечує якісне, глибинне та швидке вивчення іноземної мови. Тобто викладач повинен грамотно та методично організувати навчальну діяльність суб'єктів навчання. Не зайвим буде ще раз наголосити на тому, що лише належна психологічна підготовка викладача іноземної мови, разом із спеціальною фаховою, педагогічною та методичною, дає змогу створити відкриту, позитивну атмосферу в навчальній групі, забезпечуючи всі необхідні психолого-методичні та психолого-педагогічні умови для того, щоб суб'єкти навчання почували себе комфортно на занятті та були налаштовані на процес опанування іншомовної мовленнєвої діяльності. Ми глибоко переконані, що дотримання запропонованих рекомендацій, перевірених експериментально та теоретично, сприятиме формуванню й розвитку лінгвістичного мислення тих, хто навчається, підвищить ефективність навчання та якість отриманих знань.

Література

1. Беляев Б.В. Новое в психологии обучения иностранным языкам // Психологические и психолингвистические проблемы владения и овладения языком: Сб. науч. трудов. – М., 1969. – С. 147–155.
2. Китайгородская Г.А. Интенсивное обучение иностранным языкам. Теория и практика. – М.: Русский язык, 1992. – 254 с.
3. Кузнецова О.О. Психологічні особливості розвитку іноземного мовлення студентів у немовних вузах: Автореф. дис... канд. психол. наук. – К., 1998. – 160 с.
4. Леонтьев А.А. Мышление на иностранном языке как психологическая и методическая проблема // Иностранные языки в школе. – 1972. – № 1. – С. 24–30.
5. Скиба К.М. Психолого-педагогічні умови розвитку лінгвістичного мислення майбутніх перекладачів: Автореф. дис... канд. психол. наук. – Хмельницький, 2008. – 163 с.

УДК 81'373.234

СКІДАНОВА К.Ю.
(Кіровоград)

СТРУКТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ЕТНОФОБІЗМІВ

У статті визначаються основні шляхи та способи творення англійських етнофобізмів (на матеріалі американського варіанта), встановлюються найбільш і найменш продуктивні способи словотворення, а також абсолютна і відносна кількість англійських етнофобізмів певного структурного виду.

Мова – явище соціальне, і їй властиве відображення диференціацій соціальних ролей і соціально-групових симпатій та антипатій. Експлікація етносоціальних відносин відбувається, перш за все, на семантичному рівні через систему значень, які організуються у побутові уявлення, етносоціальні стереотипи свідомості та знаходять відображення в лексиці певної мови [2, с. 95].

Комплекс етнічних стереотипів, що існує у пізнанні, створює своєрідний етнокультурний образ світу. Ця етносоціальна картина світосприйняття містить знання та погляди представників певного етносу про себе й про інші національно-расові угруповання людей. Стереотипізація уявлень про світ ґрунтується на стабільних та структурно упорядкованих настановах (attitudes), що містять три компоненти: **когнітивний** як знання про щось, **емоційний (оцінний)** як ставлення до чого-небудь та компонент **поведінки** як готовність діяти певним чином [6]. Соціальні установки являють собою, таким чином, складні когнітивні структури переконань або поглядів, які існують у соціумі [8, с. 177].

У межах нашого лінгвістичного дослідження для характеристики мовного матеріалу використовується термін “етнофобізм”. **Етнофобізми** – це ономаністичні одиниці, що є принизливими, образливими позначеннями тих чи інших етнічних груп, тобто етноніми з негативною аксіологічною оцінкою [2, с. 96].

Уживання етнофобізмів викликає у свідомості згорнуті у єдиний образ спогади про попередні контексти їх уживання, етнофобізми несуть під собою міф, як згорнуту інструкцію до дії [11, с. 361]. Міфологічна система носія мови включає міфи про особисте й чуже ім'я, про свій і чужий народ, про свою та чужу мову тощо.

Така ретроспективна інтертекстуальність (пам'ять слова) притаманна, зрозуміло, не лише етнофобізмам, але й усім словам і відрізкам дискурсу [6]. Але у цьому випадку лексема-етнофобізм характеризує одного з можливих учасників комунікації. Більше того, вона приписує співрозмовникові класифікаційні ознаки ще до вступу в комунікацію, і наслідки цієї антиципації прослідковуються протягом усього комунікативного акту [5, с. 101], що називається ефектом випереджальної інтертекстуальності. У певному розумінні, сукупні індивіди (нації) також знаходяться у комунікативних відношеннях у рамках постійного динамічного процесу міжкультурної комунікації, взаємне визнання ролей в якій керується етнофобізмами та стереотипами. Цим і пояснюється актуальність нашого дослідження.

Мета статті – визначити основні шляхи та способи творення англійських етнофобізмів. Матеріал дослідження охоплює 444 моно- та полілексемних одиниць/ЛО, відібраних у результаті обстеження сучасних лексикографічних джерел [12–16].

Для систематизації та кращого розуміння процесів творення англійських етнофобізмів виокремлюємо п'ять основних шляхів словотвору етнофобізмів нашої картотеки: 1) фонетичний (ономатопія); 2) морфологічний (злиття двох і більше слів, усічення, суфіксація, телескопія, за допомогою компонентів складних слів); 3) неморфологічний (словоскладання, метафоризація, конверсія); 4) запозичення; 5) римований сленг. Окрім того, у нашому емпіричному матеріалі виділяємо групу слів, шлях творення яких важко визначити. Результати дослідження показали, що найпродуктивнішим шляхом словотвору є неморфологічний – 212 ЛО, тобто 48 %. Охарактеризуємо основні способи у межах кожного з визначених шляхів словотвору етнофобізмів у сучасній англійській мові. Кількісні дані представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Шляхи та способи словотвору етнофобізмів у сучасній англійській мові

№ з/п	Спосіб словотворення	Частота у матеріалі дослідження, %		Приклад
		абсолютна	відносна	
1	Словоскладання	123	28	<i>Bamboo coon, Brown Sugar, House Boy</i>
2	Метафоризація	85	19,2	<i>Burrito, Islam, Spade</i>
3	Злиття двох і більше слів	69	15,5	<i>Christ-Killer, Corkhead, Flatlander</i>
4	Інші способи творення етнофобізмів	60	13,5	<i>Boong, Mamasan, Wiglet</i>
5	Усічення	38	9	<i>ABA, Brit, Coon</i>
6	Запозичення	28	6,4	<i>Cossack, Gook, Kaffir</i>
7	Суфіксація	11	3	<i>Cloggy, Goldie, Sandy</i>
8	Ономатопія	10	0,3	<i>Ahhh-Jew, Boyo, Vut</i>
9	Телескопія	7	2	<i>Blaxican, Bohunk, Niglet</i>
10	За допомогою компонентів складних слів	5	1,1	<i>Eurofag, EuroNazi, Eurotrash</i>
11	Конверсія	4	1	<i>Drunken, Oriental, Wet</i>
12	Римований сленг	4	1	<i>Bubble, Hamilton, Sweaty</i>
	Разом	444	100	

1. Проведені спостереження на матеріалі етнофобізмів показали, що найпродуктивнішим способом словотворення є словоскладання – 123 одиниці, тобто 28 %, належать до іменних словосполучень і утворилися за моделями: n + n, наприклад, *Bar code*; a + n, наприклад, *Big nose*. В окремих словосполученнях помітна тенденція поступового перетворення перших чи других компонентів у своєрідні узагальнювальні гіперсеми – домінуючі семантичні компоненти стійких словосполучень. Такий процес простежується у наступних прикладах: *Alabama Porch Monkey, Forest nigger, Swamp Rat*.

2. Метафоризація як спосіб словотворення використовується у 85 етнофобізмах, що складає 19,2 % матеріалу дослідження. В англійській мові досить широко представлені етнофобізми-антропоніми – 28 одиниць, або 6,31 %, тобто етнофобізми, які утворюються внаслідок антономасії – метонімічного перенесення власних імен і прізвищ. Матеріалом для творення цього типу етнофобізмів слугують, як правило, найбільш поширені, традиційні в межах певної нації імена: *dago* спочатку означало “іспанець”, тепер – “італієць, житель Середземномор'я” від широкоживаного іспанського імені *Diego*; *mick* “ірландець” від *Mickey*, що є прізвиськом від імені *Michael*, яке вважається найпоширенішим ім'ям серед ірландців.

У деяких випадках при етнономінації використовуються лише частини власних імен та прізвищ (префікси або суфікси): *kike* “єврей” від *ki-*, *ky-* – кінцевих елементів прізвищ східноєвропейських євреїв; *Mc* “шотландці” від *Mc* – початкового елемента шотландських прізвищ.

Джерелами метафоризації також є назви національностей, релігій, країн, національних страв – *Burrito, Islam, Lumbee* тощо.

3. На морфологічному рівні найпродуктивнішим способом словотворення етнофобізмів є словоскладання. У результаті дослідження виявлено 69 складних слів-етнофобізмів, тобто 15,5 %, які представлені двома типами слів:

- 1) слів, утворених зі звичайних, простих за структурою слів;
- 2) слів, у яких принаймні один із компонентів є похідною основою.

До першого типу належать такі складні слова, як *Caphead, Corkhead, Eggplant*. До другого – *Bagel-bender, Christ-Killer, Flatlander*. Найпродуктивнішою в утворенні слів виявилась структурна модель $n + n$. За цією моделлю утворено 54 ЛО, що складає 12,16 % емпіричного матеріалу, наприклад, *Burr-head, Dot-head, Sandpeople* тощо.

4. Структурний підрозділ “Інші способи творення етнофобізмів”, у межах якого нараховуємо 60 одиниць, або 13,5 %, містить слова, що є неологізмами, наприклад, *Bint, Bogan*; сленгом, наприклад, *Boong*; словами, які утворені за принципом аналогії, наприклад, *Franchute, Jew Yorker, Mudslim*; словами, походження яких невідоме або його неможливо встановити – *Mamasan, Wiglet*.

5. Способом усічення структури слів утворено 38 етнофобізмів, тобто 9 %. Це передусім апокопа, аббревіація, акронім, кінцеве та початкове усічення, наприклад, *ABA = Another Bloody American, Abo/Abbo = aboriginal, F. O. B. = Fresh Off the Boat*.

6. Лексико-семантичне вивчення запозичень – 28 одиниць, або 6,4 %, – з арабської мови (*Kaffir*), німецької (*Kraut*), української (*Cossack*), російської (*Wodka*), італійської (*Goomba*), хінді (*Chapata*), іврити (*Yahoody*) тощо, свідчить, що переважна більшість з них лише частково адаптована у фонетичній та граматичній системах англійської мови, що пояснюється їх рідкісним функціонуванням у мовленні.

7. За допомогою суфіксального способу утворено 11 етнофобізмів, що складає 3 % нашої картотеки. При цьому використовуються два суфікси: *-ie/-y*, наприклад, *Darkie, Sandy, Cloggy*, та *-er*, наприклад, *Caker, Cracker, Greaser*. Послугуючись класифікацією О.С. Кубрякової, зазначимо що перший належить до оцінювальних, а другий до класифікаційних суфіксів, які визначають певний семантичний клас [7, с. 174].

8. За способом ономації утворено 10 етнофобізмів, або 0,3 % досліджуваного матеріалу. Внаслідок імітації акценту та особливостей англійської вимови представників окремих націй утворилися наступні етнофобізми: *Ching-Chong, Cushin, Vut*.

9. Структурний аналіз семи слів-телескопізмів, тобто 2 %, дає підстави вважати, що у сучасному словотворенні помітна тенденція поєднання двох видів словотворення – скорочення та телескопії (як виду словоскладання) [1, с. 5]. Унаслідок відсікання початкової, кінцевої та середньої частини основ, телескопізми видозмінюються за формою і за змістом. Це, очевидно, складає структурно-семантичний механізм пом’якшення негативного змісту етнофобізмів в англійській мові, що підтверджується такими прикладами, як *Blaxican = Black + Mexican, Bohunk = Bohemian + Hungarian, Niglet = Nigger + Piglet* і низкою інших етнофобізмів-телескопізмів.

10. За участю *euro-* (компоненту складних слів) утворено п’ять етнофобізмів, або 1,1 %, наприклад, *Eurofag, Eurotrash, EuroNazi, European, Euro-weenies*. Використання саме цього компоненту є свідченням протиставлення американської та європейської культур.

11. Конверсія також розглядається як особливий спосіб утворення етнофобізмів, оскільки у цьому випадку словотворчим рушієм служить сама парадигма слова. Чотири етнофобізми, тобто 1 %, утворені шляхом конверсії, наприклад, *Drunken n, Oriental n, Wet n*. Вони свідчать про постійну семантичну динаміку серед етнофобізмів.

12. Римований сленг характерний лише для сленгу англійської мови, а саме, британського варіанту англійської мови. Цим шляхом утворено чотири етнофобізми, або 1 %: *Bubble* (“*bubble and squeak*”), *Hamilton* (“*Hamilton Accies and pakis*”), *Sweaty* (“*Sweaty Sock*” for “*Jock*”).

Джерела етнономінації іноді дуже важко визначити. Так, існують різні точки зору щодо походження етнофобізма *guinea*, “італієць”. Деякі вчені вважають [3, с. 100], що це слово походить від власного імені *Gianni* або *Giovanni*, інші вказують на можливість запозичення топоніма *Guinea* – назви африканської країни, звідки експортували негрів. Використання топоніма простежується і в етнонімі *Cajun* “франкомовний канадець, який емігрував до Луїзіани” (походить від *Acadian* – назви регіону в Новій Шотлії, Канада) [3, с. 101].

Наші спостереження на матеріалі етнофобізмів підтвердили деякі тенденції, встановлені для сучасної системи словотвору англійської мови [4, с. 17]. Так, Ю.А. Зацний у своїй праці “Розвиток словникового складу англійської мови у 80–90-ті роки ХХ століття” зазначає, що загальна тенденція розвитку словотвору простежується у напрямку більшої свободи при створенні інновацій, у розширенні поняття “нормативність” в умовах інтенсивної взаємодії національних варіантів англійської мови (інтерваріантна міграція лексичного і словотворчого матеріалу) та взаємодії соціальних, функціонально-стилістичних підсистем в межах окремого національного варіанту (інтерваріантна міграція). Зростає кількість лексичних інновацій, в утворенні яких беруть участь кілька засобів, включаються декілька номінаційних та дериваційних механізмів, що, з одного боку, свідчить про певну системність словотвору, а з іншого боку – про ускладнення номінаційного процесу, пов’язаного з ускладненням “картини світу”, або з ускладненням наших знань та уявлень про навколишній світ [4, с. 18].

Отже, за результатами дослідження виявлено, що словоскладання, яке складає 123 ЛО, або 28 %, і метафоризація, за допомогою якої утворено 85 одиниць, тобто 19,2 %, є найпродуктивнішими способами словотворення. Менш продуктивними є римований сленг і конверсія, кількісний показник кожного з яких дорівнює чотирьом одиницям емпіричного матеріалу, тобто 1 %, та творення за участю компонентів складних слів, що складає п’ять одиниць, або 1,1 %. У словотворенні помітна висока словотворча активність словотвірних моделей $n + n$, $a + n$, наприклад, *House Boy*, *Brown Sugar*, та низька продуктивність словотвірних моделей $a + a$, $v + a$, $n's + n$, наприклад, *High Yellow*, *Smoked Irish*, *Chinaman's chance*.

Перспективою подальшого дослідження може бути порівняльний опис способів творення англійських, українських та російських етнофобізмів.

Література

1. Андрусак І.В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу: Автореф. дис... канд. філол. наук. – К., 1999. – 24 с.
2. Антонченко Т.М. Лінгвопрагматичні особливості функціонування етнонімів та етнофобізмів (на матеріалі американського варіанта англійської мови) // Вісник Київського лінгв. ун-ту. Сер. Філологія. – 1999. – Т. 2. – № 1. – С. 95–103.
3. Антонченко Т.М. Основні тенденції аксіологічних змін у семантичній структурі американізмів: Автореф. дис... канд. філол. наук. – К., 2000. – 21 с.
4. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу англійської мови у 80–90-ті роки ХХ століття: Автореф. дис... д-р філол. наук. – К., 2003. – 16 с.
5. Кашкин В.Б. Какой язык “самый красивый”? // Русское и финское коммуникативное поведение. Вып. 3. – Воронеж, 2000. – 125 с.
6. Кашкин В.Б. Этноним в наивной философии языка и картине мира. – Online. <http://kachkine.narod.ru/Articles2003/KachkineIdentity2002.htm>.
7. Кубрякова Е.С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира / Отв. ред. Б.Л. Серебренников. – М.: Наука, 1988. – 254 с.
8. Михельсон М.И. Русская мысль и речь: Своё и чужое. – М.: Наука, 1990. – 321 с.
9. Johnson F. The Western Concept of Self // Culture and Self: Asian and Western Perspectives / A. Marsella, G. DeVos and K. Hsu, eds. – New York: Tavistock, 1981. – P. 91–138.
10. Lehtonen J. Cultural stereotypes as a projection of national self-consciousness // Proceedings of the 9th Annual Intercultural and International Communication Conference. Miami: University of Miami, 1992. – P. 144–146.
11. McLuhan, Marshall. Essential McLuhan. – Concord, Ont.: Basic Books, 1996. – 370 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Англо-український словник: У 2 т. – Близько 120 000 слів / Склав М.І. Балла. – К.: Освіта, 1996. – Т. 1. – 752 с. – Т. 2. – 712 с.
2. Ричард А. Спирс. Словарь американских идиом – М.: Рус. яз., 1991. – 464 с.
3. Рум А.Р.У. Великобритания: Лингвострановедческий словарь. – 3-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 2002. – 560 с.
4. Томахин Г.Д. США: Лингвострановедческий словарь. – М.: Рус. яз., 1999. – 576 с.
5. Wikipedia, the free encyclopedia. – Online. – <http://en.wikipedia.org/wiki>.